

Laudatio

Profesorul Franco Moretti este una dintre personalitățile marcante ale criticii, istoriei și teoriei literare contemporane. S-a născut în 12 august 1950, la Sondrio, în Italia. În 1972 devine *laurea* în limba și literatura engleză al Universității din Roma.

Și-a început cariera universitară la Universitatea "G. D'Annunzio" din Pescara unde a fost preparator (1972-75); a urcat apoi treptele ierarhiei universitare fiind asistent universitar și lector la Universitatea din Roma (1975-1979); conferențiar la Universitatea din Salerno (1979-1981), apoi profesor la aceeași instituție (1981-1983) și, în fine, profesor la Universitatea din Verona (1986-1990). În 1990 se mută în Statele Unite fiind angajat ca profesor de literatură engleză și comparată la Columbia University (1990-2000). În anul 2000 este invitat să funcționeze ca Danily C. and Laura Louise Bell Professor în științe umaniste la prestigioasa Stanford University, unde predă și în prezent. Aici a întemeiat, în anul 2000, "Center for the Study of the Novel" ("Centrul de studiere a romanului"), iar în 2010 "Literary Lab" ("Laboratorul literar") pe care l-a condus până de curând.

Până la data prezentei vizite în România, a fost *visiting professor* la University of California at Berkeley, Duke University, universitățile din Copenhaga și Toronto, École de Hautes Études de Sciences Sociales de la Paris. A fost de două ori bursier la renumita Wissenschaftskolleg de la Berlin (între 1999-2000 și între 2012-2013).

Profesorul Franco Moretti și-a publicat prima carte: *Letteratura e ideologie negli anni Trenta inglesi* la Editura Adriatica din Bari, în 1976. Ea demonstrează interesul său pentru studierea legăturii dintre literatură și ideologie. Marile lui contribuții la teoria și istoria literară vin după anul 1983. *Signs Taken for Wonders* (1983) exemplifică relația dintre înaltă și cea populară în diferite genuri, remarcabil fiind eseul care îl pune în legătură pe Dracula cu Frankenstein. *Il romanzo di formazione* (1986) tradus în engleză sub titlul *The Way of the World*, după celebra comedie a lui William Congreve, demonstrează că succesul și popularitatea formei de *bildungsroman* este rezultatul modificării unor condiții socio-economice în Europa Occidentală; *Opere Mondo* (1994) tradus în engleză sub titlul *Modern Epic* susține existența unei epopei moderne bazându-se pe arborele evoluționist de inspirație darwiniană. În *Atlante del romanzo europeo 1800-1900* tradus ca *Atlas of the European Novel 1800-1900* Moretti îmbină studiul literaturii cu cel al spațiului: 100 de hărți prezintă dezvoltarea romanului european în formele sale originale precum și în traducere. În fine, volumul *La letteratura vista da lontano* (2005) tradus în engleză sub titlul *Graphs, Maps, Trees* abordează literatura din perspectiva cercetării cantitative, nu doar calitative, așa cum

eram obișnuiți. Formalizând cercetarea cu ajutorul unor grafice, hărți, arbori evolutivi, teoreticianul americano-italian ne propune o perspectivă sistemică asupra literaturii văzută ca o posibilă bancă de date în care nu doar studiul aplicat, pe text, are relevanță, ci și marile fluxuri sau refluxuri de forme văzute cantitativ. Acestui imens material de fapte și date literare trebuie să îi punem întrebări care vor detecta tendințe, influențe care trebuie, desigur, corelate cu întregul context economic, ideologic în care se face istoria literară. Cele mai recente cărți ale profesorului Moretti sunt *The Bourgeois. Between History and Literature* și *Distant Reading* (ambele din 2013). Prima este o analiză penetrantă, realizată cu ajutorul metodei sale cantitative, a modului în care cultura burgheză trece de la strălucire la decădere. Cea de-a doua este o culegere de eseuri care conturează evoluția a peste douăzeci de ani din gândirea critică a profesorului Moretti și clarificarea metodei sale de lectură distantă.

Franco Moretti este și editorul general al lucrării *Il romanzo*, cinci volume consistente care au fost publicate la Torino între 2001-2003. O selecție dintre eseurile din acest volum au fost traduse în engleză sub titlul *The Novel* (în două volume) cu scopul de a argumenta existența romanului ca un gen planetar.

Cărțile profesorului Moretti au fost traduse în 15 limbi, până în prezent la care din această săptămână putem adăuga și limba română prin traducerea celebrei *Graphs, Maps, Trees* la Editura Tact din Cluj-Napoca. În 2014 profesorului Moretti i s-a acordat National Book Critics Circle Award for Criticism pentru *Distant Reading*.

Rezumând contribuțiile novatoare ale lui Franco Moretti la studiul literaturii sunt de menționat câteva direcții. Este evident că el este sensibil la dimensiunea planetară a culturii, a literaturii. Chiar dacă astăzi suntem foarte departe de structuri politice care să conducă eficient planeta, internetul, transporturile tot mai rapide, mass media ne impun zi de zi un stil de viață care e tot mai planetar. Prin Franco Moretti, îmi pare că studiul literaturii premerge ceea ce va deveni contingent într-un viitor care, poate, nu e atât de departe, cum ne imaginăm. Mi s-ar putea replica că și alți teoreticieni contemporani (Pascale Casanova, David Damrosch sau Emily Apter) aruncă și ei o privire planetară, globală asupra literaturii. Așa este, dar spre deosebire de aceștia, Franco Moretti vine și cu o metodologie radical nouă, o metodologie care era de neconceput înainte de banalizarea computerelor. În câțiva ani, toate textele scrise vreodată vor fi online, disponibile prin simpla apăsare a unei taste. Acestei mase impresionante de resurse ușor accesibile, noi trebuie să știm ce întrebări să-i punem pentru a o transforma, dintr-un corpus amorf de texte, într-un laborator în care să punem întrebări inteligente pentru a obține răspunsuri inteligente. Problema este că noi, specialiștii în studiul literaturii, nu prea suntem obișnuiți să lucrăm în aceste condiții. Franco Moretti ne obligă să intrăm în era computerizării. Rezistența nu este de mirare, dar ea este inutilă.

Tradiția studiilor literare este cea a spiritelor sofisticate care interpretează texte și discută idei. Moretti are curajul de a introduce alături de cercetarea calitativă (de tradiție în studiul literaturii): cercetarea cantitativă care se practică, de altfel, și în alte domenii ale umanioarelor. Grafice, hărți sau arbori evolutivi oferă o nouă perspectivă asupra literaturii: o privire de la distanță care permite decelarea unor înclinații, direcții, linii de ansamblu în câmpul literaturii. Suspicios față de impunerea hermeneuticii ca unică finalitate a studiului literaturii, Moretti ne propune, precum Susan Sontag, și tot din dragoste de literatură, o altă soluție. Soluția morettiană este lectura de la distanță (*distant reading*) al cărei scop e explicarea textelor ca elemente componente ale unor cicluri, ale unor macro-structuri care spulberă canonul (elitist), fără a-l înlocui cu altul sau cu altele. Și capodoperele și cărțile care au fost hăcuite în abatorul literaturii (după titlul unui celebru eseu al lui Franco Moretti) au nevoie unele de altele. Capodoperele nu ar avea cum străluci în lipsa masei de texte, iar masa de texte poate oricând da la iveală noi capodopere în funcție de gustul și interesele noastre afectiv-explicative. Funcția morală, estetică, psihologică a literaturii nu este negată de către Moretti. Problema este că ea nu este rezultatul interpretării unor opere individuale, ci explicată, prioritar, prin unde culturale care sunt influențate de coordonatele lor spațio-temporale. Dezbaterea aceasta mie îmi aduce aminte de celebra dispută privind natura luminii. Este lumina undă sau corpuscul? –se întrebau cândva fizicienii. Iar Max Planck a răspuns cu ajutorul fizicii cuantice: lumina este și undă și particulă. Probabil că lumea literaturii are nevoie de un Max Planck pentru a-l împăca pe Moretti cu o serie dintre colegii săi.

Considerat de unii, un iconoclast, un eretic al studiilor literare, Franco Moretti este, fără îndoială un novator. El deschide drumuri, combinând studiul culturii cu cel al spațiului geografic și cu evoluția formelor naturale care, toate, par a se supune unor forțe ce produc algoritmi identici dacă sunt priviți de la distanța necesară. Uitându-ne la cochilia melcului, descoperim spirala constelațiilor cosmice. Fotografiiile galaxiilor ne arată gasteropodele cosmosului. Nivelul de percepție poate fi diferit, dar structurile care ne guvernează și la nivel macro și la nivel micro sunt aceleași. Ipseitatea lor dă frumusețea puterii noastre de judecată. Dine ea izvorăște și metoda Moretti.